

Studiearbeid del 2

JORDBRUKSOPPGJØRET 2024

Norsk Bonde-
og Småbrukarlag

Velkommen til studiearbeid og forberedelser til jordbruksoppgjøret 2024!

Du sitter nå med et rykende ferskt eksemplar av studiearbeid del 2 i forkant av jordbruksoppgjøret 2024. Studiearbeidet er medlemmenes mulighet til å komme med innspill om hva som skal prioriteres i vårens jordbruksforhandlinger, fremme ideer og muligheter for gjennomføring, og belyse de viktigste sidene ved norsk jordbrukspolitikk. Resultatene av studiearbeidet vil, sammen med innspill fra fylkeslag, interne utvalg og eksterne aktører, danne grunnlag for forhandlingsutvalgets arbeid.

I del 1 ble lokallagene bedt om å diskutere en rekke åpne problemstillinger, som ble avsluttet med politisk verksted fredag 10. november i forkant av landsmøtet. I del 2 tar vi opp flere konkrete temaer: Hvordan skal vi øke grøntproduksjonen? Hvilke konkrete tiltak vil bidra til økt sjølforsyning? Og hvilken plass har egentlig svin og kylling i et bærekraftig matsystem? Spørsmålene er ikke uttømmende, og vi har prioritert områder hvor vi ser en særlig nytte av innspill i år eller hvor eksisterende politikk i organisasjonen ikke gir oss gode nok svar. Av samme grunn er det også enkelte temaer som ikke er inkludert i årets studiearbeid. Det betyr ikke at dette ikke er viktige spørsmål, men at organisasjonen allerede har gitt tydelige og utfyllende svar.

Som en forberedelse til studiearbeidet, oppfordrer vi medlemmene til å sette seg inn i [fjorårets primærkrav](#). Slik vil dere få god oversikt over aktuelle temaer i jordbruksoppgjøret, hva NBS tidligere har foreslått og hvordan kravet utformes.

Vi oppfordrer lokallagene til å samles i studieringer for å diskutere studiearbeidet i felleskap. Det kan gis tilskudd til flere studieringer i samme lokallag, så lenge de holdes på forskjellig tid/sted. Ringene skal være åpne for alle interesserte, uavhengig av organisasjonstilknytning (se informasjon om studieringstilskudd på neste side).

Innspill til studiearbeidet sendes inn via [dette skjemaet \(lenke\)](#). Frist for å sende inn svar på studiearbeidet er fredag 1. mars 2024.

STUDIEARBEIDS-SEMINARER

I forbindelse med årets studiearbeid arrangeres det fem studiearbeid-seminarer for medlemmer i Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Seminarene er tilskuddsberettigede som aktivitet i studieringen. Du kan delta på følgende seminarer:

Tirsdag 9. januar kl. 20.00: Oppstartsmøte for studiearbeidet 2024 ([lenke](#))

For deg som ikke har deltatt på studiearbeid i NBS tidligere eller ønsker en oppfriskning av prosessen rundt jordbruksoppgjøret.

Tirsdag 16. januar kl. 20.00: Hvordan fordele avtalemidler i tråd med NBS-politikk? ([lenke](#))

Torsdag 25. januar kl. 20.00: Hvordan øke grøntproduksjonen gjennom virkemidlene i JA? ([lenke](#))

Torsdag 1. februar kl. 20.00: Hva vil vi med gris og kylling? ([lenke](#))

Torsdag 8. februar kl. 20.00: Produksjonsregulering sau ([lenke](#))

Lykke til med studiearbeidet!

Hilsen styret

TILSKUDD TIL KURS OG STUDIERINGER

Studieforbundet utbetaler 100 kr per kurstime, til kurs/studieringer både med og uten lærer. Studieplan **4123 NBS Jordbruksforhandlinger** har en ramme på 4-16 timer, som kan gi et tilskudd på 400-1600 kr. Det vil si at hvis studieringen bruker for eksempel 8 timer, vil lokallaget den tilhører kunne få utbetalt 800 kr.

Det søkes om tilskudd i studieforbundets kursportal i forkant av kurset, og rapporteres i etterkant. Studietimer som er gjennomført *før* søknad/registrering er sendt, vil ikke kvalifisere til tilskudd.

Det som skal registreres ved søknad:

Kursnavn
Studieplan (4123 NBS Jordbruksforhandlinger)
Planlagt start- og sluttdato
Sted (kommune)
Evt. navn på lærer(e)
Planlagt antall kurstimer

Det som skal registreres i kursrapporten:

Deltakerne med navn, kjønn, fødselsår og postnummer.
Oppmøteliste med dato, starttidspunkt og tid brukt per samling, samt krysses av for hvem som deltok når.
Det skal også føres opp eventuelle samlede inntekter og kostnader, og dugnadstimer.

Inngang til kursportalen finner du på studieforbundets hjemmeside <https://www.naturogmiljo.no/>, eller du kan gå direkte inn her: <https://tilskudd.studieforbund.no/innlogging>.

Det er innlogging med ID-porten, for eksempel BankID. Første gang lager man seg en bruker som man knytter til lokallaget.

På hjemmesiden finner du også veiledninger med nyttige råd og tips for bruk av kursportalen (<https://www.naturogmiljo.no/tilskudd/ny-kursportal-rad-og-tips>).

Merk at det må ha vært minst fire deltakere på 14 år eller eldre som har deltatt i minst 75% av timene. Alle skal ha kursbevis. Hvis man registrerer e-post på kursdeltakerne i portalen, vil man enkelt kunne sende ut kursbevis med bare et par tastetrykk.

For fullt tilskudd må kursrapporten være sendt inn senest 3 måneder etter endt kurs/studiering.

Ved spørsmål kan dere kontakte Studieforbundet på telefon 90593595 eller på e-post post@naturogmiljo.no.

STUDIEARBEID JF2024 – DEL 2

Svar på spørsmål skal sendes inn via [dette skjemaet \(lenke\)](#). Frist for å sende inn svar på studiearbeidet er fredag 1. mars 2024.

Vi anbefaler å notere ned svarene i et eget dokument, og laste opp alle svarene i skjemaet samtidig.

Husk å spesifisere hvilken region dere omtaler der dette er forespurt.

1. SJØLFORSYNING

Norge er et av landene i verden med lavest sjølforsyning av jordbruksmatvarer. Sjølforsyningsgraden svinger noe fra år til år, hovedsakelig som følge av størrelsen på avlingene og kvaliteten på kornet, men har de siste ti årene ligget på i snitt 37 %. Det er en nedgang fra 41 % i forrige tiårsperiode. I 2021 var sjølforsyningsgraden på 39 %.

NIBIO og Agri Analyse publiserte nylig et notat hvor de undersøker status og potensial for norsk sjølforsyning av matvarer. Rapporten kan lastes ned her:

https://www.agrianalyse.no/getfile.php/138075-1701762474/Dokumenter/Dokumenter%202023/NIBIO_RAPPORT_2023_9_137.pdf

I Hurdalsplattformen skriver regjeringa følgende: «*Leggje fram og gjennomføre ein opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressursar og setje eit mål for sjølvforsyningsgrad av norske jordbruksmatvarer, korrigert for import av fôrråvarer, på 50 prosent.*» Det er ulike måter å nå dette målet på, og alle er ikke nødvendigvis i tråd med NBS sitt syn på hva bærekraftig jordbruk er i Norge. Sjølforsyningsgraden avhenger både av hva norske bønder produserer, og hva norske forbrukere spiser.

1.1 Hvilke konkrete tiltak kan gi økt sjølforsyning i Norge?

1.2 Hvilke produksjoner bør man prioritere for å gi økt sjølforsyning og hvilke konkrete virkemidler i jordbruksavtalen kan bidra til dette?

1.3 Hvordan kan vi på best mulig måte utnytte ressursgrunnlaget på de enkelte brukene?

1.4 Hvilke utfordringer finnes, og hvilke konkrete tiltak bør gjennomføres for å styrke norskandelen i både dyrefôr og plantebasert menneskemat i din region? (Oppgi region)

2. GRUNNLAG FOR JORDBRUK: AREAL OG FOLK

For å styrke sjølforsyningen og produsere mer planter, er det behov for å øke det totale jordbruksarealet, samt øke *kvaliteten* på det arealet som allerede er i drift. Slik styrkes arealgrunnlaget i jordbruket.

2.1 Hvordan kan vi bedre arealgrunnlaget gjennom virkemidlene i jordbruksavtalen?

Samtidig må vi beholde, og helst øke, antall aktive produsenter for å sikre best mulig ressursutnyttelse. Å styrke økonomien er en forutsetning for dette, men også andre tiltak kan være nødvendig.

2.2 Hvilke tiltak kan gjennomføres for å beholde, og gjerne øke, antall bønder (utenom å styrke økonomien)?

Ulike regioner i Norge har ulike forutsetninger og utfordringer, både med tanke på daglig drift og når det gjelder å øke produksjonen.

2.3 Hvordan beholde og bygge opp arealbruken og produksjonen i din region?

2.4 Er det behov for avgrensede distriktssatsinger? I så fall, hvilke?

NBS har vært pådriver for å få på plass et teigbasert arealtilskudd for at tilskuddene skal treffe mer rettferdig i henhold til de faktiske dyrkingsforholdene på hver enkelt gård. Som en del av avtalen mellom SV og regjeringspartiene i etterkant av jordbruksforhandlingene 2023, ble det bestemt at det skulle settes ned en gruppe for å utrede dette. NBS har meldt inn Anton Langeland og Øystein Havrevoll som våre representanter. Grappa har ikke startet sitt arbeid.

2.5 Hvordan bør et teigbasert arealtilskudd utformes for å best mulig møte utfordringene i din region?

3. ØKONOMI OG STRUKTUR

Regjeringa og faglagene er enige om at egenkapitalen i jordbruket skal gis en avkastning. Hva denne avkastningen skal være, hvordan det skal gjennomføres og hvordan den skal fordeles, er det derimot ikke enighet om, og ingen av partene har en klar plan for hvordan. Landbruks- og matminister Geir Pollestad har blant annet uttrykt bekymring for hvordan avkastning kan bidra til ytterligere strukturrasjonalisering, og at dette er en av problemstillingene som er grunnen til at regjeringa enda ikke har levert en opptrappingsplan.

Uavhengig av utforming, vil selv et moderat avkastningskrav på 8 prosent føre til et vesentlig behov for økning i jordbruksavtalemidler dersom inntekten i jordbruket skal jamstilles, som Menon-rapporten [Kapitalkostnader i Totalkalkylen for jordbruket](#) viser. Disse midlene må fordeles.

Det arrangeres et eget studieseminar om dette temaet tirsdag 16. januar kl. 20.00: *Hvordan fordele avtalemidler i tråd med NBS-politikk?* ([lenke](#)).

3.1 Kravet om avkastning på kapital viser at det er behov for en vesentlig økning i midler over jordbruksavtalen. Hvordan kan vi best fordele en slik økning i avtalemidlene i tråd med NBS sine mål for jordbruket?

3.1.1 Innenfor dagens tilskuddsordninger?

3.1.2 Med nye tilskudd?

Å innføre for eksempel driftstilskudd i en ny produksjon regnes i denne sammenheng som et nytt tilskudd.

Over tid har kapitalinnsats erstattet mye av arbeidsinnsatsen i jordbruket. I dag har maskiner, roboter og en stadig større automatisering av landbruksproduksjonen bidratt til å forflytte 80 prosent av innsatsfaktoren fra arbeid til kapital.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener fortrinnsvis at stort produksjonsvolum i seg selv må lønne seg gjennom pris. Dette er derimot ikke situasjonen i dag.

Gjennom 2000-tallet har det blitt investert i driftsbygninger i et omfang som har gitt en gjeldsbelastning som er svært høy, samtidig som lønnsomheten i næringa er lav. Gjeldsnivået i norsk landbruk har fra 1990 til 2023 firedoblet seg. Heller ikke driftsenheter med store produksjonsvolum i gunstige jordbruksområder kan i dag forsvare investeringer uten betydelige investeringsmidler. Driftsplaner forutsetter betydelige inntekter utenfor gardsdrifta og/eller arbeid på dugnad fra familiemedlemmer. Mange store bønder opplever i dag å være avhengig av å fortsette en ulønnsom produksjon, med en gjeldsgrad som er svært høy og uten mulighet til å selge uten tap.

3.2 Hvordan kan vi hjelpe de store brukene uten å la det gå ut over de små eller bidra til ytterligere strukturrasjonalisering?

4. MÅLPRIS

Taket for utbetaling av AMS-tilskudd (gul boks i WTO-avtalen) er nådd (11,449 mrd kroner). I jordbruksavtalen 2023 ble derfor partene enige om å nedsette en arbeidsgruppe for å vurdere melk og korn innenfor ordningen. Gruppen skal levere sin rapport i mars. Hverken svin, fjørfe, storfe eller sau er i dag en del av målprisordningen. På disse produksjonene opererer man i dag med den såkalte volummodellen ([les mer om prissystemer i jordbruket her](#)).

Det er stor sannsynlighet for at enten korn eller melk må ut av målprisordningen.

4.1 Hvordan kan man gjennom ordningene i jordbruksavtalen styrke økonomien i den produksjonen som tas ut av målprissystemet? Og hvordan kan man sikre økt pris på produktene?

4.1.1 Melk

4.1.2 Korn

5. GRØNTSEKTOREN

Produksjon av frukt, bær, grønnsaker, og poteter, her omtalt som grøntsektoren, er en svært arealintensiv og arbeidskrevende del av norsk jordbruk, med stor verdiskaping på lite areal. Norskandelen totalt for frukt, bær, grønnsaker og poteter har de ti siste årene ligget på litt over 30 %. Norskandelen for grønnsaker er rett under 50 % og frukt og bær på rundt 5 %. Variasjonene er store fra produkt til produkt. Flere grønnsaker har en norskandel på over 80 og 90 % av totalforbruket, mens den er overraskende lav for enkelte grønnsaker, slik som løk og knollselleri (ca. 70 %). Norskandel i sesong varierer også mye mellom kulturer. Norskandelen på epler er 50-60 % i sesong, mens den er 95 % for bringebær. Omsetningen av norske matpoteter har gått betydelig ned de siste ti årene, mens importen har økt i samme periode. Norskandelen ligger nå på mellom 60 og 70 %. De siste ti årene har totalforbruket av frisk frukt gått ned med 9 % og friske bær med 2 %.

Potensialet for å ta i bruk arealer over hele landet til grøntproduksjon, begrenses ikke bare av jordkvalitet og vekstsesong, men også av størrelse på arealene, avstand til mottaksanlegg og tilgang til marked. Det foreligger ingen form for mottaks- eller forsyningsplikt, heller ikke fraktkompensasjon, som kan sammenlignes med ordningene for kjøtt, melk og korn.

Les mer om disse produksjonene i [kravdokumentet fra 2023, side 61](#). Det arrangeres et eget studieminar om dette temaet torsdag 25. januar kl. 20.00: *Hvordan øke grøntproduksjonen gjennom virkemidlene i JA?* ([lenke](#)).

5.1 Hvordan kan vi øke produksjonen av frukt, bær, grønnsaker og poteter med virkemidler i jordbruksavtalen?

5.2 Hvordan kan vi øke produksjonen av frukt, bær, grønnsaker og poteter med andre virkemidler:

- 5.2.1 Hvordan kan vi øke etterspørselen etter lokalproduserte varer?
- 5.2.2 Hvordan kan vi sikre flere pakkerier i distriktene, og tilrettelegge for at produsenter kan levere sine varer hit?
- 5.2.3 Hvordan kan vi sikre et distribusjonssystem for grøntprodukter hvor produsentene får levert sine varer?

6. FJØRFE

Produksjon av fjørfekjøtt er en ren kontraktproduksjon. Den ligger ikke til markedsordningen, og det finnes ingen mottaksplikt. All produksjon av kylling og kalkun samt foreldredyr-generasjoner blir regulert gjennom egne inngåtte leveringsavtaler (kontrakter) mellom produsent og slakteri/foredlingsanlegg og/eller dagligvarekjede.

Den største overføringen til fjørfekjøtt over jordbruksoppgjøret er gjennom tilskudd til prisnedskrivning av kraftfôr.

Les mer om fjørfe i [kravdokumentet fra 2023, side 97](#). Det arrangeres et eget studieminar om dette temaet torsdag 1. februar kl. 20.00: *Hva vil vi med gris og kylling?* ([lenke](#)).

6.1 Hvilken rolle kan fjørfehold spille i bærekraftig norsk matproduksjon?

6.2 Hvordan kan virkemidlene i jordbruksavtalen brukes for å oppnå dette?

7. SVIN

Svin har ikke lenger målpris, men planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) som fastsettes av Nortura. Svineproduksjonen utgjør store volumer som er viktig for slakterier, kraftfôrindustri og tjenesteleverandører til landbruket over hele landet. Målt i dyretall og konsum er gris den største kjøttproduksjonen. Slakteri- og foredlingsindustrien er avhengig av en lønnsom svinenæring i hele landet.

Les mer om svin i [kravdokumentet fra 2023, side 96](#). Det arrangeres et eget studieseminar om dette temaet torsdag 1. februar kl. 20.00: *Hva vil vi med gris og kylling?* ([lenke](#)).

7.1 Hvilken rolle kan svinehold spille i bærekraftig norsk matproduksjon?

7.2 Hvordan kan virkemidlene i jordbruksavtalen brukes for å oppnå dette?

8. PRODUKSJONSREGULERING

En betydelig styrkning av økonomien i jordbruket vil kunne føre til nyetablering og utviding av besetninger. Dersom produksjonsvolumer kun reguleres gjennom pris (tilbud/etterspørsel), vil det føre til svekket produsentøkonomi og sløsing med ressurser. I neste omgang kan dette gi svekket produsentøkonomi, sentralisering av produksjon, og større driftsenheter.

For å bevare økonomien på et stabilt nivå er vi avhengige av et marked i balanse. Det er derfor nødvendig å få på plass produksjonsregulerende tiltak.

8.1 Hvordan kan vi forebygge overproduksjon når økonomien i de ulike produksjonene blir bedre? Ta gjerne med fordeler og ulemper ved ulike produksjonsregulerende virkemidler

8.1.1 Storfekjøtt

8.1.2 Sau

8.1.3 Gris

8.1.4 Egg

8.1.5 Kylling

9. PRISNEDSKRIVING KRAFTFÔR

I enkelte regioner er man i dag avhengig av en viss mengde kraftfôr for å opprettholde produksjonen på drøvtyggere. Et sentralt virkemiddel for å redusere kostnadene i disse områdene og i kraftfôrkrevende produksjoner, er prisnedskrivning av kraftfôr. Dette tilskuddet mener Norsk Bonde- og Småbrukarlag at må reduseres, og på sikt fjernes, av hensyn til økt sjølforsyning og bærekraftig ressursbruk.

9.1 Hva er fordeler og ulemper med prisnedskrivning på kraftfôr?

Dersom prisnedskrivningstilskuddet reduseres:

9.2 Hvordan kan vi ivareta kraftfôrkrevende produksjoner som svin og kylling?

9.3 Hvordan ivareta produksjoner i regioner med varierende grovfôrtilgang?

10. IBU-MIDLENE

Formålet med midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet, med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt.

Det har vært og er et stort behov for investeringer i jordbruket, både i driftsbygninger og i jord, grøfter, gjerder osv. Høyt kostnadsnivå i kombinasjon med lav lønnsomhet gjør det krevende for bonden å finansiere disse investeringene. De siste årene har Innovasjon Norge opplevd rekordstor etterspørsel etter IBU-midlene, og da i særlig grad investeringsmidler til tradisjonelt landbruk. I 2022 økte rammene betydelig, og sammen med redusert etterspørsel siste del av året var det i flere fylker udisponerte midler ved utgangen av året. Den reduserte etterspørselen skyldes trolig et større fokus på bedriftsøkonomi i næringa.

10.1 Hvordan bør investeringsvirkemidlene innrettes i framtida?

10.2 I hvilken grad kan arealkrav knyttes til investeringer?

10.3 Skal vi fortsatt ha investeringsstøtte om 10 år? I tilfelle hvorfor/hvordan?

11. VELFERD

En forutsetning for å dra nytte av styrkede velferdsordninger i jordbruket, er tilgang på avløsere. Mer ferie og fritid, avløsning ved permisjon eller sykdom osv. er alle avhengig av at det er tilgjengelige avløsere i regionen. Dessverre er mangelfull tilgang på avløsere en utfordring flere steder, noe som gjør det svært vanskelig for en del bønder å dra nytte av velferdsordningene.

11.1 Hvilke tiltak kan gjennomføres gjennomjordbruksavtalen for å øke tilgangen på avløsere?

12. KLASSIFISERING AV SLAKT

I dag klassifiseres småfleslakt etter det europeiske EUROP-systemet. Systemet premierer tyngre slakt og lettere saueraser som gammelnorsk spælsau oppnår gjerne dårligere klassifisering enn tyngre raser som norsk kvit sau. (Les mer om klassifisering av slakt i [Kjøttets tilstand 2023 \(Animalia\) fra side 96.](#))

Det er behov for å styrke økonomien for bruk med lettere raser. Samtidig er det ikke realistisk å få endret EUROP-systemet.

12.1 Hvordan styrke økonomien i å drive med lettere raser uten å endre klassifiseringssystemet?

13. KVALITETSTILSKUDD

Kvalitetstilskuddet for storfe og for lammeslakt er et pristilskudd som i dag betales ut til slakt som oppnår en viss klassifisering etter det europeiske klassifiseringssystemet EUROP. Tilskuddet kan betales ut til maks 85 prosent av alle slakt i henhold til WTO-regelverket. og formålet har vært å bidra til bedre kjøttkvalitet, samt stimulere til økt produksjon av storfekjøtt.

I dag gis det kvalitetstilskudd til storfeslakt som oppnår klassifisering O (storfe) eller høyere, med differensierte satser for klasse O og O+ (eller høyere). For lammeslakt gis det kun tilskudd til slakt som oppnår klassifisering O+ eller høyere. Klassifiseringen gjennomføres av godkjent klassifisør (med unntak for små slakterier).

13.1 Bør kvalitetstilskuddet for slakt utbetales for:

- a. Dyr som får møkktrekk
- b. Dyr fra gårder som får trekk fordi de ikke har gjennomført Dyrevelferdsprogrammet
- c. Dyr fra gårder som får trekk fordi de ikke har gjennomført KSL-revisjon

Svar på hvert av spørsmålene med ja/nei, og begrunn svaret.

14. ØKOLOGISK LANDBRUK

Det norske økologiske jordbruksarealet nådde en topp i 2011, med drøyt 500 000 dekar. Etter det har det vært synkende og har nå flatet ut på ca. 420 000 dekar. Dette utgjør ca. 5 % av det totale jordbruksarealet. Andelen økologiske jordbruksbedrifter har holdt seg stabilt på 5 % siden 2015. Samtidig utgjør økologisk litt under 2 % av omsetningen i dagligvarehandelen. Gjennom direktealgskanaler er trolig andelen langt høyere. Økologisk produksjon av fjørfekjøtt og egg har hatt den tydeligste oppadgående trenden de siste årene. Den norske produksjonen av økologiske egg er mer enn doblet det siste tiåret. Norske kraftfôrpriser steg betydelig i 2022, og for økologisk kraftfôr var prisøkningen enda større.

Det er grunn til å vente fortsatt økning i importen av økologiske varer, blant annet på grunn av EUs ambisjoner om 25% økologisk landbruk innen 2030. Norge skiller seg negativt ut med hensyn til andel økologisk jordbruksareal sammenlignet med resten av verden, og ikke minst våre nordiske naboland. Globalt øker det økologiske produksjonsarealet betraktelig, og med EUs nye

økoambisjoner, er det en stor risiko for at norsk etterspørsel etter økologiske varer i stadig større grad vil bli dekket av import.

Økologisk jordbruk har en viktig rolle som spydspiss. Tidligere var det et tallfestet mål om andel økologisk jordbruksareal i Norge. Fjerning av målet merkes godt hos de økologiske produsentene, som opplever lavere etterspørsel fra større aktører og redusert avsetning på egne varer i verdikjeden. I tillegg er det viktig å få på plass et mål for offentlige innkjøp (et tiltak utenfor jordbruksavtalen).

14.1 NBS har et mål om 15% økologisk produksjonsareal innen 2030. Hvordan kan man stimulere til dette gjennom virkemidlene i jordbruksavtalen?

15. KLIMA OG BÆREKRAFT

Norsk jordbruk må være sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig. Dette inkluderer å bidra til styrket matsikkerhet. Til grunn for miljømessig bærekraft ligger forståelsen av at gode økonomiske og sosiale vilkår i jordbruket er avgjørende for at bonden skal kunne drive miljøvennlig. Det handler både om valg av driftsmetoder, investeringer og å kunne gjøre rett ting til rett tid.

All matproduksjon medfører biologiske klimagassutslipp. I det norske utslippsregnskapet ser det derfor isolert sett best ut å redusere norsk matproduksjon. Import av mat belaster ikke Norges klimaregnskap. Men ikke alt som er klimavennlig er bærekraftig. For eksempel kan intensivt husdyrhold ha lave klimagassutslipp, mens mer ekstensivt husdyrhold på utmarksbeite har høyere utslipp i det offisielle utslippsregnskapet, samtidig som de er avgjørende for biologisk mangfold.

Klimaarbeidet i jordbruket handler om å tilpasse næringa til klimaendringer, øke opptak og lagring av klimagasser og redusere egne klimagassutslipp. Det handler også om å styrke norsk matvareberedskap for å gjøre norsk matforsyning mindre sårbar for klimahendelser i andre land. Da må vi bruke våre egne arealer best mulig og redusere importen av fôrråvare, mat, arbeidskraft og innsatsmidler.

Som for øvrige næringer, er det et stadig høyere press på jordbruket for å gjennomføre tiltak for å redusere klimagassutslipp. I 2019 skrev partene i jordbruksavtalen under på en egen klimaavtale for jordbruket, som forplikter næringa til 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i utslippskutt og økt opptak i jord i perioden 2021-2030. I etterkant av jordbruksforhandlingene 2023 satte partene ned en arbeidsgruppe som skal vurdere mulighetene for å knytte husdyrtilskuddet til bruk av metanhemmere. Gruppen skal levere sin rapport innen mars 2024.

Også i andre deler av næringa er det tydelig at klima og miljømessig bærekraft er viktig. TINEs bærekraftstillegg er i dag knyttet til om den enkelte gårdbruker har gjennomført Klimakalkulatoren, og EUs taksonomi kan legge press på bankene om å stille krav ved såkalte grønne lån¹. Det gir aktørene et økt behov for å kunne dokumentere klimatiltak og utslippskutt i næringen.

NBS skal i løpet av høsten 2024 levere en egen klima- og bærekraftsplan.

- 15.1 Hvordan kan man benytte eksisterende tilskuddsordninger i jordbruksavtalen for å stimulere til klima- og bærekraftstiltak på gårdsnivå?**
- 15.2 Hvordan kan husdyrtilskuddet bidra til klimatiltak i jordbruket og økt bærekraft?**

16. Andre ting dere mener vi må vite?

Se gjerne på kravdokumentet til JF 2023 for inspirasjon til hvilke temaer det er nyttig å komme med innspill til, samt utforming av innspillet.

¹ EUs taksonomi er en del av EUs tiltak for å fremme bærekraftig økonomisk aktivitet, og inkluderer i tillegg rapporteringskrav og nye regler for bank og finans. Taksonomien er et klassifiseringssystem for denne bærekraftige økonomiske aktiviteten. Konkrete kriterier og grenseverdier definerer hva som kan kalles miljømessig bærekraftig, og selskaper med en viss omsetning forplikter å rapportere og dokumentere hvilken del av omsetningen som kommer fra bærekraftig aktivitet (her kan dokumentasjonskrav til jordbruket komme inn som en del av grønne lån f.eks.). For at en aktivitet kan klassifiseres som bærekraftig, må den oppfylle flere kriterier: 1) bidra vesentlig til minst ett av seks miljømål: begrensnig av klimaendringer, klimatilpasning, bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og havressurser, omstilling til en sirkulærøkonomi, forebygging og bekjempelse av forurensing, og beskyttelse og gjenopprettelse av biologisk mangfold og økosystemer, 2) ikke være til skade for noen av de andre miljømålene, 3) oppfylle minimumsvilkår for sosiale rettigheter. Les mer her: <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id2924859/>